

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

ÇALIŞMA DEFTERİ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI 10

Ünite

ŞİİR, DESTAN, EFSANE

Konu

- Divan Şiiri
- Destan
- Efsane Örnekleri

OGM
MATERYAL

3.
SAYI

<http://ogmmateryal.eba.gov.tr>

ÖN SÖZ

Sevgili Öğrenciler,

Bu çalışma defterinde öğretim süreçleri içerisinde kazandığınız bilgi ve becerileri kullanmanıza olanak tanıyacak çeşitli düzeylerde ve yapılar da etkinlikler bulunmaktadır. Bu etkinliklerle hem okulda işlemiş olduğunuz konuları tekrar etme hem de akademik gelişiminizi izleme imkânı bulacaksınız. Bu amaçla hazırlanan çalışma defterinde yer alan etkinlikler, bilişsel alan basamaklarını içerecek şekilde yapılandırılmıştır.

Çalışma defterinde boşluk doldurma, eşleştirme, çoktan seçmeli, açık uçlu, kısa cevaplı madde tipi etkinliklerinin yanı sıra bil-bul-çöz, kelime avı ve sudoku gibi içeriklerle keyifli vakit geçirmenizi sağlayan etkinlikler de yer almaktadır. Ayrıca "Hatırlıyor muyum?" bölümüyle akademik açıdan öz değerlendirmenizi yapabilecek ve eksik olduğunuz konuları karekodlar aracılığıyla tekrar etme fırsatı bulacaksınız.

Alanında yetkin uzmanlarca titizlikle hazırlanmış olan bu çalışma defteri ile akademik gelişiminize katkı sunmayı amaçlamaktayız. Bu çalışmanın eğitim hayatınızda olumlu yansımalarını görmek dileğiyle...

Hatırlıyor muyum?

Aşağıdaki bilgileri hatırlayıp hatırlamadığınızı ilgili bölüme işaretleyiniz. Puan durumunuza göre aşağıdaki karekodları okutarak konu eksiklerinizi tamamlayınız.

1

Divan edebiyatı, XIII. yüzyılda Hoca Dehhani ile başlayıp XIX. yüzyıla kadar varlığını devam ettirmiştir. Saray edebiyatı, klasik edebiyat, yüksek zümre edebiyatı gibi değişik adlarla anılan bu edebiyat için en yaygın kullanılan isim divan edebiyatıdır. Bu adlandırmada şairlerin, eserlerini "divan" adı verilen bir kitapta toplamaları etkili olmuştur.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kısmen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

2

Hoca Dehhani ile başlayan bu geleneğin en tanınmış sanatçıları arasında XIV. yüzyılda Ahmedî, Süleyman Çelebi; XV. yüzyılda Şeyhi, Ahmet Paşa, Necati; XVI. yüzyılda Fuzûlî, Bâkî, Hayali Bey, Taşlıcalı Yahya; XVII. yüzyılda Nef'i, Nâbî; XVIII. yüzyılda Nedim, Şeyh Gâlip; XIX. yüzyılda Enderunlu Vâsîf vb. sayılabilir. Şeyh Gâlip, divan şiirinin son büyük temsilcisi olması yönüyle Türk edebiyatında önemli bir yere sahiptir.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kısmen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

3

Gazel, Türk edebiyatına Arap edebiyatından geçmiştir. Divan şairlerinin en çok kullandığı nazım biçimi olan gazel, beyitlerle kurulup kafiye düzeni aa-ba-ca-da... şeklindedir.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kısmen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

4

Bâkî'nin şairlik gücü din dışı kaside ve gazellerinde görülür. Şiirlerindeki belirgin özellik; edebî sanatlar, kelime oyunları, mazmun ve hayallerdeki yoğunluğa rağmen bozulmayan sağlam dil yapısıdır.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kısmen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

5

Kaside, divan edebiyatında sıklıkla kullanılan bir nazım biçimidir. Arap edebiyatından İran edebiyatına oradan da Türk edebiyatına geçmiştir. Kasideler, din veya devlet büyüklerini övmek amacıyla yazılır. Bazen de kasidelerde yergi söz konusudur. Kaside denilince akla gelen ilk isim Nef'î'dir.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kısmen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

6

Kasideler işledikleri konuya göre çeşitli isimlerle de anılmaktadır. Bu türler arasında Allah'ın birliğini anlatanlara **tevhid**, Allah'a yalvarıp yakarmayı konu edinenlere **münacaat**, Peygamber Efendimiz'in övgüsünün yer aldığı kaside türüne **naat**, bir kimsenin aksayan yönlerini yermek amacıyla yazılanlara **hicviye**, bir kişinin övüldüğü kaside türüne **methiye** ve şairin kendini övdüğü kasidelere de **fahriye** adı verilir.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kısmen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

Hatırlıyor muyum?

7

Divan edebiyatında mesnevi, gazel ve kasideden başka kıt'a ve müstezat nazım biçimleri de beyitlerle kurulmaktadır. Kıt'alar, xa-xa şeklinde kafiyelenen iki beyitlik bir nazım biçimidir. Müstezat ise gazel beyitlerinin her bir dizesine bir kısa dize eklenerek aruzun özel bir kalıbıyla yazılır.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kismen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

8

"Hint üslubu, Hint tarzı" anlamına gelen sebkihindî, İran'dan Hindistan'a gelen İranlı şairlerce geliştirilmiş; daha sonra Nâilî, Neşâti, Şeyh Gâlip gibi bazı divan şairlerini de etkisi altına almış bir akımdır.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kismen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

9

Genellikle aşk, sevgili, eğlence, ayrılık gibi konuların işlendiği şarkılarda bent sayısı 2-5 arasında değişmektedir. İlk bendin kafiye düzeni değişiklik göstermekle birlikte kafiye düzeni aaaa-bbba-ccca, abab-cccb-çççb veya aAaA-bbbA-cccA'dır.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kismen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

10

Nedim, mahallileşme akımının Türk edebiyatındaki en önemli ismi olarak anılır. Necatî'yle başlayan bu hareket, Bâkî ve Şeyhülislam Yahya aracılığıyla Nedim'e kadar ulaşmış ve onda olgunlaşmıştır.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kismen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

11

Destanlar oluşumları bakımından doğal ve yapma destan olmak üzere ikiye ayrılır: Milletlerin yaşamında derin izler bırakan tarihsel ya da toplumsal bir olayın sözlü gelenekte olgunlaştıktan sonra destan geleneğini bilen biri tarafından derlenmesiyle oluşan destanlara **doğal destan** denir. Herhangi bir tarihî olayın bir ozan tarafından destan kurallarına uygun olarak yazılmasıyla oluşan destanlara **yapma destan** denir.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kismen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

12

Yunanlıların *İlyada* dışında *Odyseia (Odise)*, İranlıların *Şehnâme*, Finlerin *Kalevala (Kalevala)*, Fransızların *Chanson de Roland (Şanson de Rölant)*, Sümerlerin *Gılgamış*, Almanların *Nibelungenlied (Nibelungenlid)*, İngilizlerin *Beowulf (Biwolf)*, İspanyolların *Le Cid (Lö sid)*, Rusların *İgor*, Hintlerin *Ramayana* ve *Mahabharata (Mahabarata)*, Japonların *Şinto* adlı destanları dünyaca ünlü doğal destanlara örnektir.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kismen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

Hatırlıyor muyum?

13

Tasso'nun (Taso) *Kurtarılmış Kudüs*, Ariosto'nun (Ariosto) *Çılgın Orlando*, Dante'nin *İlahi Komedya* adlı eserleri İtalyan edebiyatının; Vergilius'un (Vercilyus) *Aeneis* adlı eseri Latin edebiyatının; Milton'ın (Miltın) *Kaybolmuş Cennet* adlı eseri İngiliz edebiyatının; Mehmet Âkif Ersoy'un *Çanakkale Şehitlerine*, Cahit Külebi'nin *Atatürk Kurtuluş Savaşı'nda* Türk edebiyatının yapma destan örneklerindedir.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kısmen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

14

Efsaneler; insanlarla insanı, coğrafyayı, diğer varlıkları, maneviyatı birbirine gönül bağı ile bağlayan unsurlardır. Sözlü kültürün önemli bir parçası olan ve dilden dile aktarılarak bugüne kadar ulaşan efsaneler; her türlü üslup kaygisından uzak, hazır kalıplara yer vermeyen, kısa anlatıdır.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kısmen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

15

Efsaneler; halkın çaresizliklerini, umutlarını, özlemlerini, dünya görüşlerini halk edebiyatının diğer türlerinden daha açık belirtir. Çünkü efsanede "inanış" söz konusudur. Bu yönüyle efsaneler masaldan ayrılır, hikâye ve destana yaklaşır.

Hatırlıyorum
2 Puan

Kısmen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

PUAN

00-19

KONUYU TEKRAR ETMELİSİNİZ

PUAN

20-23

ÇALIŞMALISINIZ

PUAN

24-30

ÇOK İYİ

TOPLAM PUANINIZ

1, 2, 3, 4, 5,
6, 7, 8, 9, 10
maddelerin
konu özeti

11, 12, 13, 14, 15
maddelerin
konu özeti

Eşleştirme

Aşağıda verilen destanları ait oldukları uluslarla eşleştiriniz.

1

İlyada ve Odysseia (Homeros), Yunanların Troya Savaşlarına gidişlerini ve savaşlardan dönüşlerini anlatır.

İran

A

2

Şehname (Firdevsi), İran-Turan mücadelelerini, İran'ın ulusal kahramanı Rüstem'in yiğitliklerini ve Büyük İskender'in İran'ı işgalini anlatır.

Hint

B

3

Kalevala, doğaya karşı savaşan Finlilerin erdemlerini, bilgeliklerini anlatır.

İspanyol

C

4

Nibelungen, 5. yüzyılın ilk yarısındaki Hun-Germen savaşlarını anlatır. *Nibelungen* destanı Orta Çağ boyunca çok popüler olduğu için, anlatıcıları destanın içine, anlatıldığı dönemin zevkine uygun motifler katmıştır.

Fransız

Ç

5

Mahabharata, Krişna ve Arcuna'nın kahramanlıklarını; *Ramayana*, Ayadhya prensi Rama'nın yaşamını anlatır.

Yunan

D

6

Beowulf, Yiğit Beowulf ve arkadaşlarının bir canavarla mücadelesini anlatır.

Rus

E

7

İgor, 12. yüzyılda Kıpçak Türkleriyle Rusların yaptıkları savaşları anlatır.

Alman

F

8

Le Cid, İspanyolların ulusal kahramanı Rodrigo'nun 11. yüzyılda Araplarla olan mücadelesini anlatır.

Fin

G

9

Chanson de Roland, Charlemagne Dönemi'nde Müslümanlarla yapılan savaşları anlatır.

İngiliz

H

Aşağıda karışık olarak verilen kavramları metinde doğru boşluklara yerleştiriniz.

yek-âvâz	âşıkane	beytü'l-kasid	naat	murabba
Ömer Hayyam	Efsane	münacaat	mitoloji	methiye
tâç-beyit	methiye	doğal destan	mitos	Müstezat
hikemî	Rubai	nakarât	miyan	Nef'î
şûhane	rindane	yek-âhenk	şâh-beyit	Bakî
	tuyuğ	yapay destan	tevhid	

1. Beyitler arasında anlam birliği bulunan gazeller gazel diye adlandırılırken anlam birliğinden başka bütün beyitleri aynı güçte, değerinde ve güzellikte olan gazeller için ifadesi kullanılmaktadır.
2. Gazelin en güzel beyti beytü'l-gazel ya da olarak adlandırılmakta ve gazelin herhangi bir yerinde bulunmaktadır.
3. Türk edebiyatında Fuzûlî gazelin, Bâkî gazelin, Nedim gazelin, Nâbî de gazelin öncüsü sayılır.
4. Kasidenin en güzel beytine, şairin mahlasının bulunduğu beyte ise adı verilmektedir.
5. Kasidenin yazılma nedeni olan övgünün yer aldığı bölümadını alır,de övülen kişiye yapılan övgünün bir o kadarını şair kendisi için yapar.
6. Allah'ın birliğini anlatan kasidelere, Allah'a yalvarıp yakarmayı konu edinenlere....., Peygamber Efendimiz'in övgüsünün yer aldığı kaside türüne adı verilir.
7. gazel beyitlerinin her bir dizesine bir kısa dize eklenerek aruzun özel bir kalıbıyla yazılır.
8., edebiyatımızda övgü ve yergi şairi olarak bilinmektedir. Şiirlerinde, Türk edebiyatında XVII. yüzyılda etkisi görülmeye başlanan sebkîhîndî akımından izler görmek de mümkündür.
9. Türklerin, divan edebiyatına kazandırdığı nazım biçimi olan şarkıda her bendin üçüncü dizesi, her bendin sonunda tekrarlanan dize ise olarak adlandırılır.
10. tek dördlükten oluşur ve aaxa şeklinde kafiyelenir ve bu nazım biçimi, adeta 'la özdeşleşmiştir.
11. Aruzun sadece "fâ'ilâtün /fâ'ilâtün /fâ'ilün" kalıbıyla yazılan ve aaxa şeklinde kafiyelenendivan edebiyatında tek dördlükten oluşan nazım biçimidir.
12. Dörder dizeli bentlerden oluşan, bent sayısı 3-7 arasında değişen, kafiye düzeni aaaa - bbba - ccca ... şeklinde olan nazım biçimine denir.
13. Tarih öncesi dönemlerle ilgili tanrı, tanrıça, yarı tanrı ve kahramanların yaşamlarını ve serüvenlerini anlatan, bir toplumun inançlarını, duygularını, eğilimlerini yansıtan ürünlere; bunları bir bütün olarak ele alıp sistemli bir şekilde inceleyen bilim dalına adı verilir.
14. Milletlerin yaşamında derin izler bırakan tarihsel ya da toplumsal bir olayın sözlü geleneğe olgunlaştıktan sonra destan geleneğini bilen biri tarafından derlenmesiyle oluşan destanlara denir.
15.ler inandırıcılığını artırmak için içerdiği konuyla ilgili olaylarda, zamanda ve mekânda ayrıntılara girerek bu konuyla ilgili tanık gösterir.

Aşağıda yer alan çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. I. 17. yüzyıl divan şairlerindedir. I. Ahmed'in tahta çıkışından sonra İstanbul'a gelmiştir. Övgü ve yergi şairidir. Kasideleriyle ön plana çıkmıştır. Hiciv ve mizah edebiyatının en önemli eserlerinden biri olan *Sihâm-ı Kaza* onun tarafından kaleme alınmıştır.

II. 18. yüzyıl divan şairlerindedir. Lale Devri'nde sanat hayatının en parlak dönemini yaşamıştır. Mahallileşme akımının önde gelen sanatçılarından.

III. 15. yüzyıl Türk edebiyatının en önemli sanatçılarından. Tasavvufu ilgilendiği olmasına rağmen mutasavvıf bir şair değildir. Kaleme almış olduğu *Hüsrev ü Şirin* Türk edebiyatındaki en başarılı örneklerdir.

IV. 16. yüzyıl Osmanlı sahasının önde gelen şairlerindedir. Daha yaşarken tanınmış ve üstatlığı kabul edilmiş sayılı şairlerdendir. Fuzûlî'ye nazireler yazmıştır. Aynı yüzyıl şairlerinden Bâkî'nin yetişmesiyle şöhreti gölgelenmiştir.

Numaralandırılmış metinlerde hangi divan şairi ile ilgili bilgi verilmemiştir?

- A) Nedim B) Hayâlî C) Ahmedî
D) Nef'î E) Şeyhî

2. yüzyılda, Anadolu sahasında gelişen Türk edebiyatında mesneviler önemli yer tutar. Bu yüzyılda yazılan mesneviler daha çok dinî - tasavvufî ve ahlaki konulara yer verilmiştir. Bu dönem mesnevilerinden *Mantık'ı Tayr* ve *Garipnâme* gerek yazıldıkları yüzyıl gerekse daha sonraki yüzyıllarda yazılmış olan tasavvufî eserlerin en hacimli örnekleridir.

Bu parçada divan şiirinin hangi yüzyılının özelliklerine yer verilmiştir?

- A) XIII. B) XIV. C) XV. D) XVI. E) XVII.

3. I., aşkla ilgili her türlü acı, sıkıntı, mutluluk, sevgi, yakarış vs. içli duyguların anlatıldığı gazellerdir. Fuzûlî bu türde usta isimdir.

II., sevgiliyi ve aşkın zevklerini zarif bir tarzda anlatan gazellerdir ve en iyi örneklerini Nedim vermiştir.

III., eğlence ile ilgili çeşitli düşünceler, dünyaya ve hayata aldırış etmeme, yaşamaktan zevk alma vs. konulu gazellerdir. Bu türde akla ilk Bâkî gelir.

IV., hayat dersi veren, öğretici ve veciz söyleyişli gazellerlerdir. En iyi örneklerini Nâbî vermiştir.

Numaralanmış metinlerde boş bırakılan yerlere aşağıdakilerden hangileri sırasıyla getirilmelidir?

- A) Âşıkane gazel - Rindâne gazel - Hakimâne gazel - Şühane gazel
B) Şühane gazel - Âşıkane gazel - Rindâne gazel - Hakimâne gazel
C) Âşıkane gazel - Şühane gazel - Rindâne gazel - Hakimâne gazel
D) Rindâne gazel - Hakimâne gazel - Şühane gazel - Âşıkane gazel
E) Şühane gazel - Rindâne gazel - Hakimâne gazel - Âşıkane gazel

4. Dünyanın en uzun ve hacimli destanı Yunanların *İlyada* destanıdır. İranlıların *Şehnâme*'si İslamiyet öncesi İran'ın tarihî hükümdarlarını anlatır. *Kalavela* destanında Finlerin Macarlarla aynı kökten geldikleri anlatılmıştır. *Gilgamiş* destanı, Sümer Kralı Gilgamiş'in serüvenlerini anlatan bir destandır. Ayrıca Fransızların *Chanson de Roland* (*Şanson de Rölant*), Almanların *Nibelungenlied* (*Nibelungenlid*), İngilizlerin *Beowulf* (*Biwolf*), İspanyolların *Le Cid* (*Lö sid*), Rusların *İgor*, Hintlerin *Ramayana* ve *Mahabharata* (*Mahabarata*), Japonların *Şinto* adlı destanları dünyaca ünlü diğer doğal destanlardır.

Bu parçadaki bilgi hatası aşağıdakilerden hangisiyle düzeltilir?

- A) "Sümer Kralı" ifadesi "Babil Kralı" ifadesiyle değiştirilerek
B) "Japonların" yerine "Çinlerin" kelimesi getirilerek
C) "Dünyanın en uzun ve hacimli destanı" ifadesi çıkarılarak
D) "Finlerin Macarlarla" ifadelerinin yeri değiştirilerek
E) "İslamiyet öncesi" ifadesi yerine "İslamiyet sonrası" denilerek

5. Ren Nehri kıyısındaki, eski Worms şehri civarında geçen olaylar anlatılır. Destanın başkahramanı Siegmund'un oğlu olan Siegfried'dir. Siegfried, genç yaşta maceralara atılmak için babasının şatosunu terk ederek yollara düşen bir gençtir. Elinde kılıç yerine bir sopa ile köy köy, kent kent dolaşır. Bu destanda pagan inançları ile birlikte Hristiyan inançları ve töreleri de bulunur. Kral-sen-yör ve vassal ilişkisinden de söz edilir. Bunlar da destanın Orta Çağ'da oluştuğuna dair birtakım ipuçlarıdır.

Bu destanın ve ait olduğu milletin doğru olarak verildiği seçenek aşağıdakilerden hangisidir?

- A) *Kalevela* - Fin
- B) *Nibelungen* - Alman
- C) *Le Cid* - İspanyol
- D) *İlyada ve Odysseia* - Yunan
- E) *Chanson de Roland* - Fransız

6. Anlatırlar ki yaşlı bir kadınla gelini varmış. Kaynana, o bilinen kaynanalardanmış. Gelinin her yaptığı işe kusur bulur, ona son derece sert davranırmış. Gelin de onun bu sert tavırlarından çok korkarmış. Koyunları otlatmaya götürmesi onun için âdeta geçici bir kurtuluş olurmuş. O gün de öyle yapmış, koyunları önüne katıp otlatmaya gitmiş. Şurası burası derken koyunları uygun bir yere getirmiş. Kendisi de yorgun olduğu için bir ağacın altına uzanivermiş. İşte ne olmuşsa bu arada olmuş. Gelinin üzerine bir ağırlık çökmüş ve uyuyakalmış. Bir süre sonra uyanıp bakmış ki sürüsü ortada yok. Eli boş boynu bükük olarak eve dönen gelin, olanları kaynanasına anlatmış. Kaynanası:

"Git! Sakın sürüyü bulmadan da eve gelme!"

Gelin korkusundan şöyle dua etmiş.

"Allah'ım... Tek şu sürüyü bulayım da bulduğum zaman beni taş kes." Aramayı sürdürmüş. Derken Büyük Akveren köyünün yakınlarında bulmuş. Bulmuş ama sevinmiş mi üzülmüş mü bilinmez, hemen oracıkta taş kesilivermiş.

Metinden hareketle aşağıdakilerden hangisi efsanenin özelliklerinden değildir?

- A) Efsanelerin konuları bir kişiye, bir olaya veya bir yere dayandırılır.
- B) Efsanelerde anlatılanların bir ölçüde de olsa inandırıcılık özelliği vardır.
- C) Efsaneler anonim halk edebiyatı ürünleridir.
- D) Efsaneler yaşanmış tarihî olaylarla sıkı sıkıya bağlıdır.
- E) Gerçeklik unsurunun yanında olağanüstülük ve inanç unsuru mutlaka bulunur.

7. (I) Bir toplumun ortak ürünü olan destanlar ve efsanelerden destanlar millî özellik gösterirken efsaneler millî nitelik taşımaz. (II) Destanlarda kahramanlık unsurları ağır basarken efsanelerde durum böyle değildir. (III) Destanlar tarihî olayları anlatırken efsaneler genel anlamda tarihle ilişki içinde değildir. (IV) Efsaneler milletin geneline hitap eder, destanlar ise genellikle olduğu yöreye veya bölgeye aittir. (V) Destanlar manzum mensur karışık bir anlatıma sahipken efsanelerde manzum kısımlar unutulmuş sadece olay mensur şekilde anlatılır.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde bir bilgi yanlışı vardır?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde büyük harflerin kullanımında bir yanlışlık yapılmıştır?

- A) Hiç unutmam Eylül'den Kasım'a kadar süren bir çalışma dönemim olmuştu.
- B) Kurban Bayramı, bu sene kış aylarına denk geliyor.
- C) Murat Binbaşı bugün çok neşeliydi.
- D) Ne güzel komşumuzdun sen Fahriye Abla.
- E) *Ayaşlı ile Kiracıları* romanı sosyal konuları irdelemiştir.

9. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde soru anlamı zarfla sağlanmıştır?

- A) Buraya neden geldiniz?
- B) Sana nasıl bir hediye alayım?
- C) Akşam erken mi geleceksin?
- D) Bu sene okulunuza kaç öğrenci kayıt yaptırdı?
- E) Ne almak istiyorsunuz?

I. Levh-i hâtır sûret-i cânâna kıl âyine-dâr
Anı yâd et her ne kim yâdında var anı unut

II. Bahr-i aşka düştün ey dil lezzet-i cânı unut
Bâliğ oldun gel rahimden içtiğin kanı unut

III. Verdi rihletten haber mûy-i sefid ü rûy-i zerd
Çihre-i handâni vü zülf-i perişâni unut

IV. Ey Fuzûlî çek melâmet reh-güzârından kadem
Lâhza lâhza çektiğin bi-hûde efgâni unut

1. Bu beyitlerden hangisi gazelin ilk beyti, hangisi son beytidir? Sebepleri ile açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

2. Yağdırdı sehâb jâle daşın
Ol daş ile yardı gonca başın

Zahmine urup şükûfe merhem
Panbuh yeniler ana demâdem

Sebze güle verdi mâli bâcın
Yer sebze mü'lkinün harâcın

Hoş reng ile yığdılar tecemmül
Fîrûze vü la'li sebze vü gül

Derk eyledi gonca remz ü îmâ
Gül adına açdı yüz muammâ

Şiirin nazım şeklini sebepleriyle birlikte belirleyiniz.

.....

.....

.....

3. Her milletin destanı yoktur. Bazı milletler de destan edebiyatına yapma destanlarla dâhil olmuşlardır. Değişik Avrupa milletlerine mensup fikir ve sanat insanların da birçoğu, ilhamlarını eski Yunan, Latin ve Şark milletlerinin destanlarından veya mitolojilerinden almışlardır.

Parçaya göre bir milletin destanının olabilmesi için nasıl bir geçmişinin olması gerekir?

4. Homeros'un *İlyada's*ında Troya'nın fethedilmesi değil, savaşın 10. yılında Hektor ve Patroklos'un ölümüyle sonuçlanan çatışmalar, destanın özünden öne çıkarılarak ve Akhilleus'un (Akhıyus) öfkesiyle şiirsel bir biçimde birleştirilerek anlatılır. Bu destanın konusu, insan ilişkilerinin kopması ve bunun sonuçlarıdır. Destana göre bir yandan Akhalar gemilerinin yelkenlerini açıp gidiyor gibi yaparken, öte yandan içine en cesur askerlerini sakladıkları bir tahta at yaparlar. Laokoon'un uyarılarına rağmen, Troyalılar atı, tanrıça Athena'ya adak olarak sunmak üzere şehre alırlar. Gece olunca savaşçılar atın içinden dışarı çıkıp, ateşle bir işaret vererek Akha filosunu geri çağırır ve şehrin kapısını açarlar.

Metinde yer alan belirtili isim tamlamalarını bulunuz.

Aşağıdaki metni okuyunuz ve soruları cevaplayınız (Metin, aslına sadık kalınarak alınmıştır).

Karacadağ Efsanesi

Diyarbakır Beyi'nin çok güzel bir kızı varmış. Bey'in kızının güzelliği dillere de destan. Bey'in her işi yerli yerinde, merhameti bol, sevgisi çokmuş. Ancak o yörede bir dağ varmış. O dağda bir ejderha yaşarmış. Her yıl yüzlerce insanı yermiş ejderha. Bey'in bir oğlu varmış, yiğit mi yiğit. En sonunda o düşmüş ejderhanın peşine. Dağa gitmiş, bir daha dönmemiş. Bir süre sonra da ejderhanın delikanlıyı öldürdüğünü öğrenmişler. Bey günlerce yas tutmuş.

Bey'in yanında çalışan bir delikanlı varmış. Marangozluk işlerini yapan bu delikanlı işinin uzmanı, elleri hünerli imiş. Delikanlı günün birinde konakta pencere yaparken Bey'in kızını görmüş. Kız sanki bir ay parçası. O günden sonra delikanlının gözü Bey'in kızından başka bir şey görmez olmuş. Her geçen gün içine kapanan biri olmuş delikanlı. Kimse ile görüşmez, kimse ile konuşmaz olmuş. Öyle ki annesi ile günlerce tek kelime konuşmamış.

Bir akşam annesi oğluna:

"Oğlum ne oldu sana böyle? Sen hep gülerdin, herkesle konuşur şakalaşırdın. Bu hâlin nedir?" diye sormuş.

"Hiç sorma ana..." demiş delikanlı. "Bana olanlar oldu."

Annesi çok üsteleyince açıklamış delikanlı derdini.

"Canım oğlum" demiş kadın, "Çok zor bir dert seçmişsin. Anne olarak başka bir şey desen ne eder ne yapar sana getirirdim. Ama bu bey kızı. Ne ona ulaşacak kanadım var ne de kolum o kadar uzun. Gel bu sevdadan vazgeç".

"Sen ne diyorsun ana. Bu sevdadan ancak beni ölüm vazgeçirir." demiş. Ana oğul saatlerce konuşmuşlar. Delikanlı anasına o kadar yalvarmış ki... Kadın söyleyecek bir söz bulamamış. Oğluna çok acımış. "Anlaşıldı oğlum. Yarın gider Bey'den kızını isterim ama hiç ümidim yok. Bey bize kızını vermez." demiş.

Ertesi gün gitmiş Bey'in kapısına. Bey bakmış ki fakir bir kadın. Meramını sormuş. Kadın sözünü dolandırmış, en sonunda; "Bey, kızını oğluma istiyorum." demiş. Bey, annesinden oğlunu sorunca; "Sizin marangozunuz." demiş. Bey kadını kırmak istememiş. Dahası marangoz delikanlıyı da çok severmiş. Onu da küstürmek istememiş. "Bak ana..." demiş. Bir süre soluklanmış. Birkaç kez ah çekmiş. Başını sallamış üzüntüsünü belli edercesine. "Benim de bir oğlum vardı. Hem de çok severdim onu. O benim her şeyimdi. Şehrimizin başına bela olan ejderhayı öldürmek için bir gün dağa gitti yanına da ata yadigârı olan kılıcı alıp götürdü. Günler sonra öldüğünü öğrendik. O günden beri yarım yaşıyorum. Oğlumun acısı hiç dinmedi. Eğer senin oğlun gider o ejderhayı öldürür ve o kılıcı alıp gelirse; o zaman kızımı ona veririm." demiş.

Ana üzüntü içerisinde, eve gelmiş. Oğluna Bey'in dediklerini anlatmış. "Gel vazgeç bu sevdadan oğlum." demiş, içi yanarak.

Delikanlı ejderhayı öldürmek için hazırlık yapmaya başlamış. Keskin bir kılıç bulmuş, yanına bir gürz almış. Annesi ile helalleşip düşmüş yollara. Sonunda varmış dağa. Dağdaki ejderhayı aramaya koyulmuş. Bir ara, kayaların arasından karşısında kocaman ejderhayı görmüş. Daha kılıcına davranmadan, ejderha ağzından ateşler püskürterek delikanlıyı yakmış. Delikanlının kılıcı elinden düşmüş. Sırtındaki gürzüne eli varamamış. Derin bir "Ahhhh!..." çekmiş ta içinden. Bu ah tüm gökleri kaplamış. Öyle yüksek bir ah çekmiş ki delikanlı, evinde anası duymuş. Anası oğlunun öldüğünü anlamış.

"Allah'ım!" demiş kadın. "Benim oğlumu yakan ejderhayı da yak, kara taşlara döndür." O anda büyük bir patlama olmuş. Ejderha yanarak parçalanmış. Parçaları dağın her tarafına dağılmış kara taş olarak. Dağ tamamen kararmış. O günden sonra buraya Karacadağ denilmeye başlanmıştır...

Ömer Aydoğan, *Anadolu Dağ Efsaneleri*

1. Marangoz delikanlı, ejderhayı öldürseydi metnin iletmek istediği mesajda bir değişiklik olur muydu? Düşüncenizi gerekçesiyle açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

2. *Karacadağ Efsanesi*'nde bir dağa isim verilmesinin hikâyesi anlatılmıştır. Sizce bir dağın veya bir yerleşim yerinin ismi niçin efsaneleştirilerek anlatılır? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

3. Efsanenin sonunda dağa Karacadağ denilmesi ile marangozun ölümü ve annesi arasında nasıl bir ilgi kurulabilir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

4. Aşağıdaki tabloyu *Karacadağ Efsanesi*'nden hareketle doldurunuz.

Motif veya Öge	Efsanedeki Karşılığı / Özellikleri
Bey	
Kız	
Delikanlı	
Olağanüstü varlık ve yaşadığı mekân	
Evlenme şartı	
Beddua ile cezalandırılma	

5. Efsanenin tema ve konusunda önemli bir unsur olan olay örgüsünün gelişimine katkıda bulunan *aşk, sevgi, merhamet, öfke* duygularının metindeki hangi kişilerde somutlaştığını belirtiniz.

.....

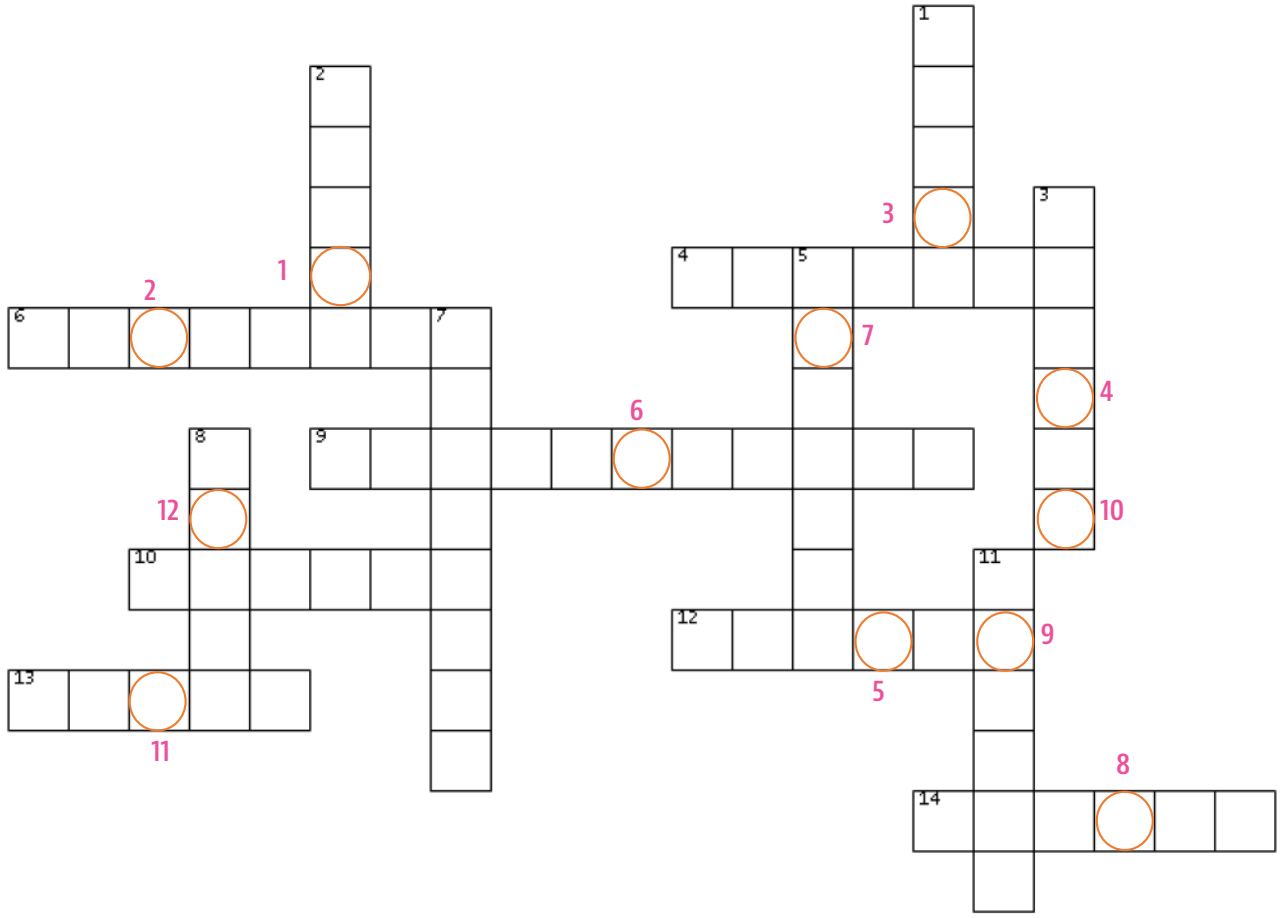
.....

.....

.....

Aşağıdaki bulmacayı çözerek anahtar kelimeyi bulunuz.

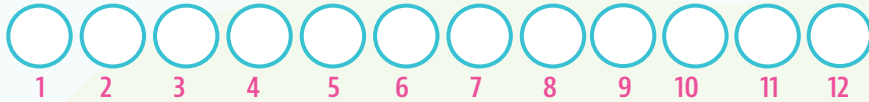
SOLDAN SAĞA

4. Kasidelerde şairin kendisini övdüğü bölüm.
6. Sümerlerin doğal destanı.
9. *Atatürk Kurtuluş Savaşı'nda* adlı eserin şairi.
10. Zeus'un kızı, erdem tanrıçası.
12. Din veya devlet büyüklerini övmek amacıyla yazılan şiirler.
13. Şarkının en dokunaklı ve en anlamlı dizesi.
14. Divan şiirinde kalıplaşmış benzetme.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

1. Ömer Hayyam'la özdeşleşmiş nazım biçimi.
2. Şühane gazelin en önemli temsilcisi.
3. Allah'ın birliğini anlatan kaside türü.
5. *İlyada ve Odysseia* adlı destanları derleyen şair.
7. Başı insan, gövdesi yılan biçiminde olduğuna inanılan efsanevi yaratık.
8. Gazelin ilk beyti.
11. Milletlerin başından geçen önemli olayları anlatan edebî tür.

ANAHTAR KELİME

Aşağıdaki bulmacayı çözerek anahtar kelimeyi bulunuz.

1. Fin destanı

AVEAKLAL

--	--	--	--	--	--	--	--

2. İlk destan

IGMGŞALI

--	--	--	--	--	--	--	--

3. Türk destanı

NKOGEEREN

--	--	--	--	--	--	--	--

4. Bir akım

EMEŞLIM AHLAL

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

5. Son beyit

AMATK

--	--	--	--	--

6. Yapma destan

EYYI IKILULMAV

--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--

7. Edebi tür

FEEANS

--	--	--	--	--	--

8. Bir motif

UTKROBZ

--	--	--	--	--	--	--

9. Tamlama türü

AISTF

--	--	--	--	--

10. Millî

SLALUU

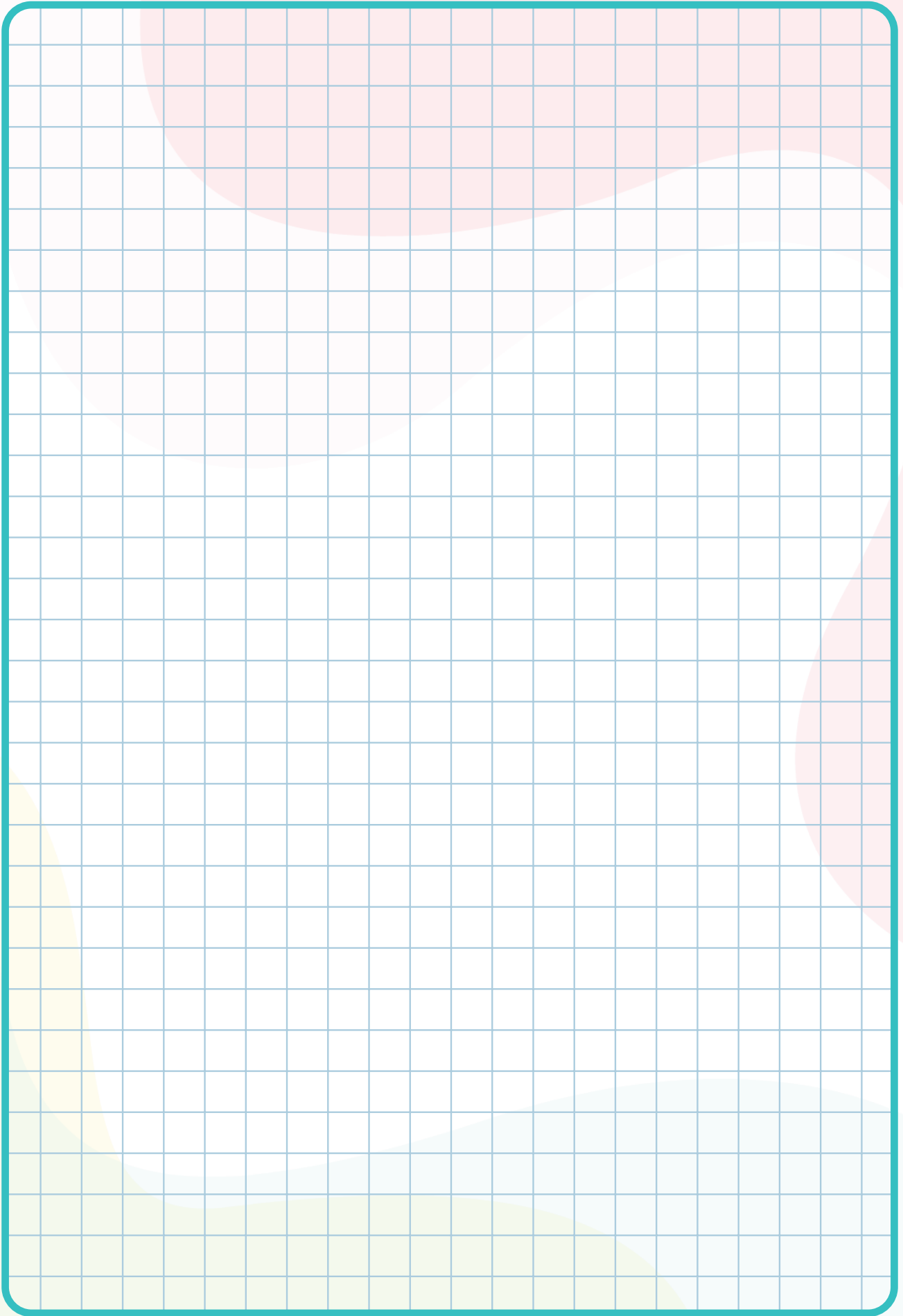
--	--	--	--	--	--

ANAHTAR KELİME

--	--	--	--	--	--	--	--

1 2 3 4 5 6 7 8

A large, empty grid area with a light blue border, intended for writing notes. The grid consists of small squares and is set against a background of soft, abstract shapes in shades of pink, blue, and green.

CEVAP ANAHTARI

EŞLEŞTİRME

1. D
2. A
3. G
4. B
5. F
6. H
7. E
8. C
9. Ç

BOŞLUK DOLDURMA

1. yek-âhenk/
yek-âvâz
2. şâh-beyit
3. âşıkane/
rindane/
şûhane/
hikemî
4. beytü'l-
kasid /
tâç-beyit
5. methiye/
fahriye
6. tevhid /
münacaat /
naat
7. Müstezat
8. Nef'î
9. miyan /nakarat
10. Rubai/ Ömer
Hayyam
11. tuyuğ
12. murabba
13. mitos / mitoloji
14. doğal destan
15. Efsane

ÇOKTAN SEÇMELİ

1. C
2. B
3. C
4. C
5. B
6. D
7. D
8. A
9. A

AÇIK UÇLU

1. II numaralı beyit kendi içinde uyaklı olduğu için gazelin ilk beyti, IV numaralı beyit ise şairin mahlası geçtiği için gazelin son beytidir.
2. Şiir *Leyla vü Mecnun* mesnevisinden alınmıştır. Şiirde ilahi aşk teması işlenmiştir. Divan şiirinde uzun soluklu hikâyeleri anlatmak için mesnevi nazım şekli kullanılır. Beyitler aa, bb, cc, dd, ee şeklinde kendi içinde uyaklıdır.
3. Bir milletin doğal destanlara sahip olması için insanların hayalleriyle efsaneler yaratmaya elverişli olduğu en eski devirlerde yaşamış olması gerekir. Ayrıca o milletin tarihinde unutulmaz tabiat olayları, büyük savaşlar, göçler, istilalar, yeni coğrafyalarda vatan kuruşlar gibi halkın hayatını derinden etkileyen, hafızalarda yaşatılacak ve gelecek kuşaklara aktarılacak hadiseler bulunmalıdır.
4. Homeros'un *İlyad*'sı, Troya'nın fethedilmesi, savaşın 10. yılı, Hektor ve Patroklos'un ölümü, destanın özü, Akhilleus'un öfkesi, destanın konusu, insan ilişkilerinin kopması, bunun sonuçları, gemilerinin yelkenleri, Laokoon'un uyarıları, atın içi, Akha filosu, şehrin kapısı.

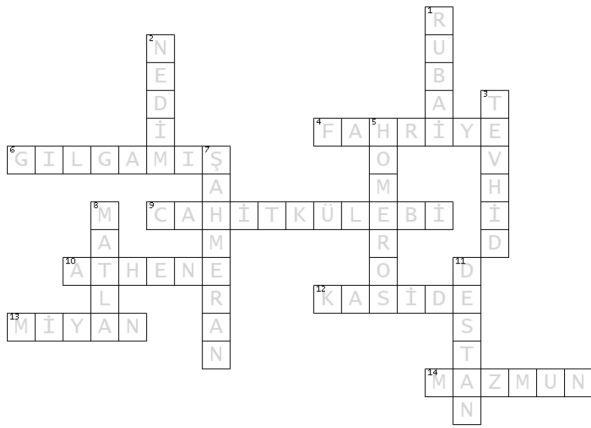
BE CERİ TEMELLİ

1. Muhtemel cevap: Efsanede marangozun ölümü dağa Karacadağ denilmesine neden olmuştur. Eğer marangoz ejderhayı öldürseydi efsanenin sonu tamamen değişecek ve dağın ismi Karacadağ olmayacak, efsanenin sonuna göre dağ, farklı bir isim alacaktı.
2. Muhtemel cevap: Efsaneler, oluştuğu yere bir anlam kazandırır. O anlam ile yöre halkı oraya bir aidiyet hisseder. O mekâna bir değer, bir anlam atfedilmesiyle insanlar o yerleri kendilerinden bir parça olarak görüp sahiplenirler.
3. Muhtemel cevap: Efsanenin sonunda marangozun annesi oğlunun öldüğünü anlayınca ettiği beddua ile ejderha patlar ve kapkara taşlara dönüşür. Kara (siyah) renk matemi, ölümü, yas tutmayı sembolize eder. Âdeta dağ annenin yasını, üzüntüsünü yansıttığı için dağa Karacadağ denilmiştir.

4. Motif veya Öge	Efsanedeki Karşılığı/Özellikleri
Bey	Diyarbakır Beyi; Bey'in güzelliği dillere destan bir kıızı var. Her işi yerli yerinde, merhameti bol, sevgisi çok olan biri.
Kız	Diyarbakır Beyi'nin güzeller güzeli kızı.
Delikanlı	Sevdiği ile arasındaki sosyal ve ekonomik farklara rağmen aşkı için mücadele eden ama başaramayan kişi.
Olağanüstü varlık ve yaşadığı mekân	İnsanlara musallat olan, insanları öldüren ejderha dağda yaşıyor.
Evlenme şartı	Beyin: "Eğer senin oğlum gider o ejderhayı öldürür ve o kılıcı alıp gelirse o zaman kızımı ona veririm." demesi.
Beddua ile cezalandırılma	Marangozluk yapan delikanlının annesinin, oğlunun ölümü üzerine beddua etmesi ve ejderhanın parçalanması.

5. Aşk: Marangozluk yapan delikanlı ve Diyarbakır Beyi'nin dünyalar güzeli kıızı
Sevgi: Marangozluk yapan delikanlının annesi
Merhamet: Marangozluk yapan delikanlının annesi ve Diyarbakır Beyi
Öfke: Marangozluk yapan delikanlının annesi

BİL-BUL-ÇÖZ

ANAHTAR KELİME: İLÂHİ KOMEDYA

KELİME AVI

AVEAKLAL	K A L E V A L A
İGMŞALI	G I L G A M İ Ş
NKOGEEEN	E R G E N E K O N
EMEŞLİMAHLAL	M A H A L L İ L E Ş M E
AMATK	M A K T A
EYYİİKİLULMAV	K U V A Y T W İ L L T Y E
FEEANS	E F S A N E
UTKROBZ	B Ü Z K Ü R T
AISTF	S İ F A T
SLALUU	U L U S A L

ANAHTAR KELİME: ŞAHMERAN

Etkileşimli Kitaplar

Beceri Temelli Kitaplar

Soru Bankası

Mobil Soru Bankası

Dinamik Uygulamalar

3B Modeller

YKS Kampı

TRT EBA TV Lise

OGM
MATERYAL

<http://ogmmateryal.eba.gov.tr>